

If your plan is for 1 year, plant rice. If your plan is for 10 years, plant trees. If your plan is for 100 years, educate children.

– Confucius –

Terwijl verschillende Surinaamse regeringen zich voornamelijk bezig hebben gehouden met het planten van rijst en bomen, legt Filia Kramp met haar boek *Schaduwnatie* bloot hoe het nog steeds aanwezige koloniaal denken ons weerhoudt van daadwerkelijk duurzame groei en ontwikkeling. Dit kritische, gepassioneerde en toegankelijk geschreven boek nodigt uit om vanuit het perspectief van dekolonisatie naar de huidige ontwikkelingen in Suriname te kijken. Als een echte pedagoog reikt Filia handvatten aan hoe we ons met moed kunnen ontdoen van de beperkingen die wij onszelf opleggen. En de bril af te zetten die de kolonisator ons geleerd heeft op te zetten. De tijd daarvoor is NU.

Bestuurders, politici en managers kunnen dit boek gebruiken om zich te ontdoen van de 'basya leiderschapsmethode'. Hiermee kunnen zij het lef tonen om boven zichzelf uit te stijgen en de toekomst van Suriname vanuit een ander perspectief vorm te geven. Maar bovenal zou dit boek verplichte literatuur moeten zijn in het onderwijs, om het eigen kritisch denkvermogen van jongeren te stimuleren. Zo kunnen zij het meesterschap ontwikkelen om een beter en nieuw Suriname op te bouwen, vrij van intergenerationeel trauma en verwaarlozing.

Tieneke Sumter, maatschappij-activiste

Net als de islam en het christendom is de kolonisatie een universaliseringsproject. Het streven is erop gericht de gekoloniseerde bewoners onder te brengen in de ruimte van de moderniteit. Maar zijn vulgariteit, zijn vaak ongegeneerde grofheid en zijn kwade trouw maken het kolonialisme tot een perfect voorbeeld van antiliberalisme.

- Achille Mbembe -

Schaduwnatie

Een essay over de onvolkomen
dekolonisatie van Suriname

Filia Kramp

Warden Press

ISBN:

Paperback: 978 94 932 0206 1

E-book: 978 94 932 0207 8

NUR: 740

Vormgeving binnenwerk: Bert Holtkamp, Groningen

Vormgeving omslag: Sander Pinkse Boekproductie, Amsterdam

Foto omslag: Jennifer Wong Swie San, Wanica

Over het omslagbeeld

De Goslar was een Duits koopvaardijship, een stoomschip, dat in september 1939, enkele dagen na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, Suriname binnenvoer en bij Paramaribo voor anker ging. Daar bleef het enkele maanden liggen; de Surinamers bejegenden de bemanning vriendelijk en de bemanning was voorkomend tegen de Surinamers. Op 10 mei 1940 viel Duitsland Nederland binnen; de bemanning van de Goslar werd gevangen genomen, maar voordat dat gebeurde brachten ze het schip tot zinken. Bij een bergingspoging brak het schip in tweeën.

In 2017 werden er nieuwe plannen gemaakt om het wrak te bergen maar die zijn nog altijd niet uitgevoerd. 81 jaar nadat de Goslar tot zinken werd gebracht, ligt het wrak nog steeds in de rivier en begint het een gevaar te vormen voor de scheepvaart.

Nizaar Makdoembaks schreef een boek over deze geschiedenis: *De Goslar-affaire. Ontmaskering van een geheime militaire missie* (De woordenwinkel, 2017).

Op YouTube is een filmpje te zien over de plannen om de Goslar uit de Surinamerivier te verwijderen.

© Copyright 2021 Filia Kramp

Dit is een uitgave van Warden Press, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

Voorwoord door Aiyana Audrey Christiaan	6
Inleiding	9
1. Onafhankelijkheid	15
2. Erbij horen	37
3. Meesterschap	51
4. Ruimhartigheid	65
5. Verwaarlozing	73
6. Moed	95

Voorwoord door Aiyana Audrey Christiaan

6 Ik heet Audrey Christiaan maar ben meer bekend als Aiyana Konomeru, naar mijn Karina-/Caribische naam. De westerse naam kreeg ik bij mijn geboorte. Mijn Inheemse naam is mij op latere leeftijd in een visioen bekend gemaakt door een ouderling. 'Konomeru', zei ze, 'jij bent vernoemd naar de donder; wanneer jij spreekt zal men je stem heel ver horen, als de donder.' Konomerume, dat wij als Donderskamp kennen, is ook het geboortedorp van de voorouders van mijn vaders kant. Ik ben nakomeling van de grote Pyai van de Cariben, die op 1 juni 1870, onder het bewind van gouverneur Van Idsinga, per koninklijke resolutie werd benoemd tot 'Granman Augustinus Christiaan'.

Ik volsta hier met in het kort vanuit mijn Inheemse strijd te belichten wie ik ben. Ik ben voorzitter van de culturele organisatie Juku Jume Maro, lid van het Indigenous and Tribal Network van het Caribisch gebied, voormalig voorzitter van het Inheems Platform voor Eenheid en Solidariteit voor Alliantie en Vooruitgang (ESAV), lid van de Nationale Reparatie Commissie Suriname, Inheems activist, motivator, gemeenschapswerker die altijd pro deo heeft gewerkt en ben nu ook bezig met historisch onderzoek van de Inheemsen van het Wayambo-gebied. Ik schrijf dit voorwoord op verzoek van de auteur van dit boek, die mijn bewegingen al een tijd volgt, met name waar ik mij uitspreek voor herstel

van en gerechtigheid voor de door het koloniaal systeem kapot gemaakte Inheemse naties.

Met deze vernietiging hebben vele postkoloniale staten in de 'nieuwe wereld' te kampen. De naweeën van het koloniaal systeem zijn nog steeds voelbaar op deze continenten, die onze voorouders ook wel 'turtle island' noemden. Gebroken gemeenschappen met verlies van identiteit en cultuur, van recht en van land, zijn het gevolg van de westerse bezitsdrang. Filia Kramp geeft precies weer hoe wij ook omgaan met Moeder Aarde en met onze natuur. Onze cultuur heeft alles in zich dat nodig is om de aarde leefbaar te maken; zij is onze apotheek, onze supermarkt en ons huis. Wij hebben de natuur nodig en niet omgekeerd, vandaar dat het belangrijk is om alles te koesteren wat ons is gegeven, en de leefwijze van de Inheemsen over te nemen.

7

Ik maak van deze gelegenheid gebruik om het historisch onrecht te belichten dat ons al eeuwen treft. De Inheemsen van Suriname bewoonden eeuwenlang in vrijheid hun leefgebieden voordat de eerste Europeanen aankwamen. Na hun komst werden de Inheemsen beroofd van hun gronden en hun voorouderlijke rechten. Ze hadden er geen zeggenschap meer over: alles was nu eigendom van de koloniale staten met westerse wetgeving. Ze werden eeuwen later ook niet betrokken in het onafhankelijkheidsproces. Nederland had, uit respect voor de Eerste bewoners, van wie dit land was, de gronden weer aan hen moeten overdragen voordat de onafhankelijkheid een feit was. De wetgeving, die koloniaal bleef, had ook aangepast moeten worden, zodat hun rechten zouden worden geëerbiedigd. Er hadden programma's moeten worden ontwikkeld voor herstel van de gebieden en gemeenschappen die kapot waren ge-

8 maakt door het koloniaal systeem. In één woord: er had compensatie moeten komen, die had moeten resulteren in herstel op alle gebieden (onderwijs, gezondheidszorg, cultuur, identiteit, geschiedenis), waardoor de Inheemsen na de onafhankelijkheid zonder vrees en belemmering hadden kunnen participeren in de opbouw van Suriname. Nu overheden dit nagelaten hebben, worden de Inheemse gemeenschappen in hun bestaan bedreigd vanwege bijvoorbeeld de zucht en jacht naar goud en grond. Te vrezen valt dat alle Inheemse gebieden vernietigd zullen worden door deze hebzucht, die zich nog steeds manifesteert in overheden die hetzelfde gedrag vertonen als de koloniale machthebbers.

Het is nu bewezen dat waar onze voorouders altijd voor hebben gewaarschuwd, werkelijk gebeurt. Ik heb het dan over het antwoord van Moeder Aarde op de roofofbouw die we plegen, dat zich openbaart in de klimaatverandering. Ik hoop dat u beseft dat Inheemse rechten gelijk zijn aan mensenrechten, aan de rechten van de natuur en die van Moeder Aarde. Filia Kramp levert met haar boek een belangrijke bijdrage aan onze strijd voor rechtvaardigheid en genoegdoening. Dat waardeer ik ten zeerste. Ik hoop dat ook u, lezer, deze strijd wilt ondersteunen en zo de gemeenschappen helpt herstellen.

Inleiding

Welk vraagstuk werd opgelost met de staatkundige onafhankelijkheid van Suriname in 1975, en wie was de eigenaar van dat vraagstuk? Gedurende het hele proces naar die onafhankelijkheid kwamen deze vragen niet op tafel. Wat gegeven de ontstaans- en wordingsgeschiedenis van dit land merkwaardig was, want het zijn fundamentele vragen.

9

Vaak wordt naar de ontwikkeling van Suriname gekeken als iets typisch Surinaams, gebeurtenissen in een klein onbetekenend en onderontwikkeld land, geen relatie met een groter geheel, grillig. Maar multicultureel vreedzaam en gezellig, dat wel. Ook ik keek vroeger zo, tot ik me realiseerde dat deze manier van kijken deel is van het koloniale verhaal over landen als Suriname. Een verhaal waarin de bron van hun bestaansworsteling is weggelaten en wat overblijft een op zichzelf staande toestand is; iets dat ze geheel aan zichzelf te wijten hebben. Alsof het altijd al zo was en hun bestaansworsteling en onderontwikkeling hun oer-identiteiten zijn; zeg maar zoals de natuur – of zo je wilt, God zelf – de wereld ordende. Maar hoe zit het met Suriname?

Veel mensen weten niet dat Suriname een volledig Nederlandse constructie is. Geconstrueerd in het tijdperk dat volgde op de Europese 'ontdekkingen' van het continent Amerika. Deze 'ontdekkingen' brachten demografische, economische, sociale-culturele, technologische en politieke ontwikkelingen op gang die het aanzien en de toestand van het Amerikaans continent

– en daarmee van de wereld – ingrijpend en onomkeerbaar veranderden. Als die ontwikkelingen zich vandaag op deze schaal en met dezelfde intensiteit zouden voordoen, zouden we spreken van een humanitaire en ecologische ramp. Sinds de twintigste eeuw gebruiken we voor de nasleep van deze ontwikkelingen het verzamelwoord *globalisering*.

10 Suriname werd geconstrueerd door een reeks van opeenvolgende Nederlandse koloniale¹ besluiten en koloniale wetten. De uitvoering en naleving van deze besluiten en wetten werden verzekerd door een Nederlands koloniaal regiem dat rustte op (militair) geweld, corruptie en kapitalisme.² De afschaffing van de slavernij in 1863³ bracht geen verandering in dit regiem en met zijn onafhankelijkheid in 1975 werd Suriname een democratische republiek, maar het denken over de besturing van het land en zijn bevolking veranderde niet *wezenlijk*. Als idee en als praktijk bleven in de democratie Suriname de koloniale wijze van besturen en de oude koloniale orde gehandhaafd, slechts de 'poppetjes' veranderden. Los gekomen van koloniale heerschappij bestuurden opeenvolgende Surinaamse politieke leiders hun land zoals ze de koloniale heerser dat hadden zien doen. En

1 Koloniseren is het bezetten van land en bezit van anderen voor eigen militair of economisch gewin. Vooral Europese staten bezetten en koloniseerden van de 15de tot en met de 20ste eeuw land van militair minder sterke landen. De grootste koloniale mogendheden in de 20ste eeuw waren België (o.m. Congo), Frankrijk (o.m. Algerije), Nederland (Indonesië, Suriname, Antillen), Groot-Brittannië (o.m. India), Portugal (o.m. Brazilië, Angola, Mozambique, Oost-Timor). Veel auteurs verwijzen naar het Europees kolonialisme als hoofdoorzaak van onderdrukking en geweld in ontwikkelingslanden, door de grote ongelijkheid in macht en inkomen die het veroorzaakte tussen elites en de rest van de bevolking.

2 Het koloniaal besturingsstelsel met zijn koloniale bestuurscultuur vindt zijn oorsprong in militaire bezettingsmacht.

3 De *boekingsdatum* was 1 juli 1863, de *implementatiedatum* was 10 jaar later, 1 juli 1873.

die had dat gedaan met koloniale kapitalistische opvattingen over mensen, de wereld, macht en geld.

**De worsteling met zijn ontwikkeling die
Suriname sinds zijn onafhankelijkheid
doormaakt, heeft een directe relatie met de
manier waarop Suriname werd geconstrueerd
en de manier waarop het – binnen deze
constructie – zijn onafhankelijkheid verkreeg.**

Het lot van Suriname is dat het – als sociale constructie – een tweederangs Nederland is; ontsproten aan Nederlands koloniaal denken en doen, en gebouwd op misleiding, macht, corruptie en slavernij. Er zullen, denk ik, mensen zijn die aanstoot nemen aan de gedachte dat Suriname een tweederangs Nederland is. Maar dat verandert niets aan het feit dat Suriname ontsproot aan het brein van Nederlanders. Die maakten van het nieuwe land in de Nieuwe Wereld niet een modeldemocratie, maar ver weg van hun land creëerden ze er een koloniaal wingewest met dwangarbeid van Afrikaanse slaven,⁴ contractarbeid van geronselde arme Aziaten en nog meer zaken die we ons nu niet kunnen (of willen) voorstellen. Dat is te verwarrend, veroorzaakt te veel pijn. Het ligt nu aan Surinamers om het koloniale fundament te transformeren naar iets beters, iets zonder roofofbouw op land en mens, iets humaan en sociaals en rechtvaardigs en ecologisch.

11

4 Ik spreek van slaaf en niet tot slaaf gemaakte. Het spreekt voor zich dat het mensen zijn die andere mensen tot slaaf maken. Net als adel, is slavernij een door mensen gemaakt sociaal systeem van hiërarchische klassen. Een mens kan tot slaaf gemaakt worden en in slavernij geboren worden, net als een mens tot de adelstand verheven kan worden en in adel geboren kan worden.

In deze tekst bedoel ik met ons, we en wij, iedereen die: de Surinaamse nationaliteit heeft; van zichzelf denkt en/of het gevoel heeft Surinamer te zijn; bij Suriname wil horen; iets met Suriname heeft, heeft gehad of wil krijgen. In dit boek zijn we/wij/ons Surinamers – in en buiten Suriname – en alle anderen met een Suriname-geschiedenis. Wanneer ik dat niet bedoel, maak ik het in de tekst kenbaar.

12 De ontwikkeling van het land Suriname is *primair* de taak en verantwoordelijkheid van Surinamers die in Suriname leven. Met dit essay draag ik een nieuwe invalshoek aan in het denken en spreken over die ontwikkeling, met als doel de tot nu gebruikelijke benaderingen te verrijken met een samenlevingsgericht ontwikkelperspectief.

Ik ben pedagoog. Pedagogen werken met kinderen aan hun ontwikkeling en daarmee aan de toekomst van de samenleving. Ze begeleiden kinderen – en meestal daarbij ook hun opvoeders⁵ – in het omgaan met hun levensvragen van het moment. Pedagogiek is fundament. Wie pedagogisch kijkt, kijkt naar het fundament van relaties; meestal vanuit een filosofie. De filosofie van waar uit ik kijk is 'Kringloop van Moed'. De 'Kringloop van Moed' is een Inheems Amerikaanse levensfilosofie⁶ met vier kernwaarden:

- onafhankelijkheid
- erbij horen

5 Opvoeders zijn niet alleen de (biologische) ouders maar alle volwassenen aan wie de zorg van een kind is toevertrouwd. Die volwassenen hoeven niet per se pedagogische professionals te zijn.

6 Uiteengezet door Larry K. Brendtro, Martin Brokenleg en Steve Van Bocken in *Reclaiming Youth at Risk. Our Hope for the Future*, Solution Tree Press, 2002.

- meesterschap
- ruimhartigheid

De kernwaarden zijn met elkaar verbonden en in die verbinding vormen ze een krachtige deugd: moed. Waar moed afwezig is neemt verwaarlozing het over.

In dit essay verbind ik elk van deze vier kernwaarden met de ontwikkeling van de Surinaamse samenleving. Vervolgens stel ik vast dat de realisatie van de kernwaarden in Suriname stagneert en dat de stagnatie voortkomt uit verwaarlozing. Deze verwaarlozing gaat terug tot de koloniale slaventijd en duurt voort door gebrek aan bestuurlijke vaardigheden en collectieve waarden. Collectieve waarden zijn idealen die we als samenleving nastreven. Verwaarlozing is een pedagogisch concept en gaat over waarden. Alles wat onze aandacht en zorg nodig heeft om te ontwikkelen of te bestaan, kan verwaarloosd worden. Kinderen, volwassenen, dieren, planten, milieu, de gebouwen waarin we leven en werken. Verwaarlozing leidt tot stagnatie in en verarming van de ontwikkeling van mensen en hun leefmilieu. Door verwaarlozing kunnen mensen hun levensperspectief kwijtraken, hopeloos en moedeloos worden. Ik sluit af met een voorstel om de 'Kringloop van Moed' ons te laten inspireren tot een begin van het opheffen van de verwaarlozing van onze samenleving, om te beginnen met ontwikkelen van moed.

Over mij. Ik ben geboren in Suriname, groeide daar op en vertrok vóór de onafhankelijkheid naar Nederland om daar te ontdekken wie ik ben, Surinamer. Niet dat ik een definitie heb van *wat dat is*, Surinamer zijn. Misschien ook daarom dit essay.

Ook het begrip 'schaamte' dat wel in andere, nauwelijks minder hoogontwikkelde culturen dan de Westerse een opperste rol speelt, ontbreekt geheel in de West-Europese samenlevingen of is gereduceerd tot de dwaze schaam-achtigheid op genitaal gebied die doet denken aan de vrees voor het boze oog dat onvruchtbaar zou maken. Dit is een kenmerk van een niet specifieke Westerse primitiviteit, om het mild te zeggen. Wisten de Westerlingen nog maar wat echte schaamte is! Indien hiervan een compleet begrip zou zijn, zoals het geval is bij volken waar het de plaats van 'schuld' inneemt, dan zou dit beslist voor een grotere saamhorigheid in de maatschappij zorgen. En het zou ook eenieder zijn verantwoordelijkheidsbesef jegens de medemens bevorderen. Immers, het ware schaamtegevoel gaat ook gepaard met zijn tegenpool 'openheid'. Hetgeen de Westerling 'beschaving' noemt, mist die openheid volledig. Vandaar alle minderheidsproblemen; vandaar alle racisme. Zouden deze akelige verschijnselen bij meer schaamte en meer openheid onzerzijds, niet verdwijnen als sneeuw voor de zon?⁷

– Albert Helman –

7 Albert Helman, *Hoofden van Oayapok!*, Nijgh & Van Ditmar, 1984.

1.

Onafhankelijkheid

We zijn onafhankelijk wanneer we uit het verhaal van de ander stappen en ons eigen verhaal maken. Een verhaal waarin we onze autonomie herkennen, erkennen en beleven; waar er geen sprake is van slaafs volgen of koesteren van slachtofferschap. Onafhankelijk zijn betekent dat we verantwoordelijkheid nemen voor ons leven, de discipline opbrengen om zelf onze toekomst te maken. Onafhankelijkheid heeft te maken met moed. Moed om ongemakkelijke vragen te stellen, om naar ongemakkelijke antwoorden te luisteren, om van anderen te leren, om nieuwe wegen te zoeken of maken, om onszelf te zien als erfgenamen van de geschiedenis én erflaters aan de geschiedenis, om onze beperkingen te kennen en aanvaarden, om de mensen die we zijn te omarmen, om excuses aan te bieden of te ontvangen, om lief te hebben. In onze menselijke natuur zijn wij allen onafhankelijk en moedig!

15

In de verhalen die we vertellen over onszelf, geven we een beeld van wat we beschouwen als onze betekenis. Betekenisgeven is een van de essentiële culturele aspecten van mens-zijn. Om betekenis te kunnen geven aan ons leven, op manieren die ons welzijn en dat van onze naasten en gemeenschappen bevorderen, is het belangrijk dat we 'van onszelf' zijn en niet de creatie of de projectie van anderen. We zijn 'van onszelf' wanneer we de emotionele, mentale en fysieke veiligheid ervaren om te kunnen beslissen over en voor onszelf, en als we ons